

людини у суспільних відносинах; по-друге, реалізація європейських принципів державного управління в контексті реалізації права людини на належне управління.

Література

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод: прийнята Радою Європи 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Верланов С.О. Європейська соціальна хартія: особливості принципів міжнародного тлумачення (за матеріалами практики Європейського комітету соціальних прав). *Бюл. М-ва юстиції України*. 2008. № 2. С. 119-130

3. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: особливості її тлумачення. *Юрид. Україна*. 2003. № 6. С. 86-91.

УДК 342.95(043.2)

Лисянська Д.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Ольховік М.В., викладач

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Актуальність дослідження правового режиму надзвичайного стану обумовлена необхідністю теоретичного й практичного вивчення проблемних питань, пов'язаних із оптимізацією діяльності вітчизняних державних органів влади, органів місцевого самоврядування, військових формувань та інших структур, що беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. У цілому підвищення ефективності цієї діяльності є закономірною вимогою, що постає у суспільствах, у процесі побудови демократичної, правової, соціальної держави, інтегрування у світовій правовий простір.

Відповідно до міжнародно-правових актів, надзвичайний стан передбачає введення декількох видів надзвичайних режимів. В той час, як внутрішнє законодавство виділяє лише один узагальнений режим надзвичайного стану, під яким розуміють усі види надзвичайних режимів. Сам термін «надзвичайний стан», як правило, використовується у двох значеннях: у першому значенні він відповідає англійському терміну «emergency», який тлумачиться як раптова або неочікувана подія, що вимагає негайних дій. У другому значенні він відповідає міжнародному терміну «state of emergency», що означає надзвичайний стан.

Воєнний стан, надзвичайний стан та режим зони надзвичайної

екологічної ситуації, згідно із законодавством України, можуть бути введені лише одним суб'єктом – Президентом України. В усіх трьох випадках Президент України видає відповідний Указ (п. 20, 21 ст. 106 Конституції України, ч. 1 ст. 5 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», ч. 1 ст. 6 Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації») [1; 2; 3].

У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідний режим вводить Прем'єр-міністр (ст. 112 Конституції України), який виконує обов'язки Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України. Обмежень щодо введення надзвичайного адміністративно-правового режиму в цьому випадку Прем'єр-міністром ст. 112 Конституції України не передбачає. Указ про введення надзвичайного стану або режиму зони надзвичайної екологічної ситуації, згідно з ч. 4 ст. 106 Конституції України, скріплюється підписом Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання. До Указу Президента України про введення воєнного стану такі вимоги не висувуються.

Проте, Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [3] у ч. 3 ст. 5 дає можливість Президенту України за умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення або недопущення загибелі людей, вводити надзвичайний стан без попередження.

Тобто Президент України наділений широкими дискреційними повноваженнями щодо важелів впливу на ситуацію, що склалася.

У Федеральній Республіці Німеччині для кожного виду надзвичайного адміністративно-правового режиму передбачаються окремі підстави. Так, відповідно до пунктів 2, 3 ст. 35 Конституції Федеративної Республіки Німеччина, підставами введення надзвичайного режиму є: необхідність збереження та відновлення громадської безпеки, порядку в особливо важливих випадках та стихійні лиха чи нещасний випадок [4, с. 139].

Відповідно до п. 1 ст. 91 Конституції Федеративної Республіки Німеччина, внутрішній надзвичайний стан може бути введено для усунення небезпеки, що загрожує існуванню або засадам вільного демократичного строю федерації чи землі [5, с. 157].

Отже, тут використовується оціночне поняття, яке можна досить широко тлумачити. Дослідники інституту надзвичайного адміністративно-правового режиму, виходячи з практики його застосування у Німеччині, наводять конкретизацію. Вони наголошують на фактичному складі двох видів: це надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру та певні види факторів соціально-психологічної небезпеки (підпалення, диверсія, кримінальний вибух тощо) [6, с. 70].

На відміну від багатьох країн світу (наприклад Федеративна Республіка Німеччина, Канади, Іспанії, Нікарагуа, Судану, Сенегалу,

Єгипту, Кенії, Замбії, Заїра), в Індії не може бути оголошено надзвичайний стан по причині стихійних лих, епідемії, катастроф і тому подібних аномальних явищ та подій» [6, с. 62].

Відповідно до п. 1 ст. 352 Конституції Індії, підставами введення надзвичайного стану є умови, коли безпека Індії або якої-небудь її частини знаходиться під загрозою внаслідок війни, або зовнішньої агресії, або збройного повстання [5, с. 34].

На сьогодні в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» відсутня окрема стаття, що закріплювала б підстави введення такого режиму. Натомість обставини, що викликають введення воєнного стану, закріплюються лише в ст. 2 «Мета введення воєнного стану» цього Закону.

Безперечно і те, що з метою вдосконалення діяльності системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру доцільно розробити положення, затверджене Президентом України, про спільний оперативний штаб. У ньому детально закріпити такі складові: поняття спільного оперативного штабу, його основні завдання, організаційну систему, а також визначити коло осіб, які можуть призначатися комендантами територій.

Аналіз підстав і процедур введення, продовження та скасування надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні сформував висновок, що вітчизняне законодавство опанувало зарубіжний досвід, але водночас має і власні національні особливості, нехарактерні для інших держав.

Урахування результатів дослідження, на нашу думку, сприятиме вдосконаленню вітчизняної моделі надзвичайних адміністративно-правових режимів, що набуває особливої актуальності в умовах проведення в Україні адміністративної реформи.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України № 1908-III від 13.07.2000. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 42. Ст. 348.
3. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.
4. Чрезвычайный правовой режим в России и за рубежом / под ред. С.П. Щербы. Москва: Юрлитинформ, 2006. 192 с.
5. Конституция Индии. Москва: Изд-во МГУ, 1993. 28 с.